

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ДО ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Розглянуто статистичний аналіз і прогнозування податкових надходжень до Зведеного бюджету України.

Ключові слова: податкова система України, бюджет, державне управління, статистичний аналіз, прогнозування.

Рассмотрены статистический анализ и прогнозирование налоговых поступлений в Сводный бюджет Украины.

Ключевые слова: налоговая система Украины, бюджет, государственное управление, статистический анализ, прогнозирование.

A statistical analysis and prognostication of the tax proceeds is considered to the Accounting Act of Ukraine. Key words: Tax system of Ukraine, budgeting, public administration, statistical analysis, forecasting.

Нині здійснюється реформування податкової системи України з метою удосконалення системи оподаткування шляхом ресурсного забезпечення виконання функцій держави, підвищення ефективності державного управління, забезпечення сталого економічного розвитку, формування людського капіталу на інноваційно-інвестиційній основі за умови збільшення сукупних податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів. У цих умовах дослідити і спрогнозувати впливи нововведень

основних видів податків в умовах Податкового кодексу в контексті програми економічних реформ на 2010-2014 роки є важливим завданням.

Прогнозування та планування дохідної частини бюджету є одним із важливих елементів реалізації бюджетної політики. Проаналізуємо податкові і неподаткові надходження до Зведеного бюджету України упродовж останніх 8 років (табл. 1).

Таблиця 1. Доходи зведеного бюджету України за 2002-2009 роки, млн грн*

Рік	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Податкові надходження	45392,52	54321,00	63161,72	98065,17	125743,09	161264,18	227164,84	208073,21
Податок на прибуток підприємств	9398,28	13237,24	16161,73	23464,00	26172,05	34407,21	47856,82	33048,03
Податок з доходів фізичних осіб	10823,94	13521,32	13213,29	17325,22	22791,14	34782,07	45895,76	44485,27
ПДВ	13471,19	12598,09	16733,54	33803,77	50396,73	59382,81	92082,62	84596,66
Інші податкові надходження	11699,11	14964,36	17053,16	23472,18	26383,17	32692,09	41329,65	45943,26
Неподаткові надходження	14696,69	18227,20	24571,80	31778,00	40548,30	48553,24	60543,59	58435,84
Доходи від власності та підприємницької діяльності	1798,52	5158,83	6442,51	10868,34	12678,10	13214,02	22468,71	17062,61
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційного та побічного продажу	1007,80	1273,98	1681,43	2024,96	2360,11	2963,50	3037,02	2719,02
Надходження від штрафів та фінансових санкцій	136,98	306,68	388,70	454,00	431,26	0,00	0,00	0,00
Інші неподаткові надходження	11753,38	3736,63	4375,19	7484,77	9831,67	11387,74	14668,70	12539,17
Власні надходження бюджетних установ	0,00	7751,08	11683,96	10945,92	15247,16	20987,98	20369,15	26115,05
РАЗОМ ДОХОДІВ (без урахування міжбюджетних трансфертів)	61954,28	75285,79	91529,41	134183,18	171811,46	219936,52	297893,00	272967,00

*Джерело: складено за даними Держказначейства України.

Як свідчать дані, податкові та неподаткові надходження складають основну частину доходів бюджету (табл.2).

Таблиця 2. Структура доходів зведеного бюджету України за 2002-2009 роки*

Роки	2002		2003		2004		2005	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Податкові надходження	45392,50	73,27	54321,00	72,15	63161,72	69,01	98065,17	73,08
Неподаткові надходження	14696,70	23,72	18227,20	24,21	24571,80	26,85	31778,00	23,68
РАЗОМ ДОХОДІВ (без урахування міжбюджетних трансфертів)	61954,30	100,00	75285,79	100,00	91529,41	100,00	134183,18	100,00
Роки	2006		2007		2008		2009	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Податкові надходження	125743,09	73,19	161264,18	73,32	227164,84	76,26	208073,21	76,23
Неподаткові надходження	40548,30	23,60	48553,24	22,08	60543,59	20,32	58435,84	21,41
РАЗОМ ДОХОДІВ (без урахування міжбюджетних трансфертів)	171811,46	100,00	219936,52	100,00	297893,00	100,00	272967,00	100,00

*Джерело: складено і розраховано за даними Міністерства фінансів України: [сайт]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=77440. – Назва з екрана.

Так, у 2009 році вони склали 97,63% усіх доходів бюджетів. Динаміку структури доходів Зведеного бюджету України упродовж 2002-2009 років у розрізі податкових та неподаткових надходжень подано на рис.1.

Рис. 1. Динаміка структури доходів Зведеного бюджету України у розрізі податкових та неподаткових надходжень упродовж 2002-2009 років*

*Джерело: складено і розраховано автором за даними Міністерства фінансів України: [сайт]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=77440. – Назва з екрана.

Проаналізуємо динаміку та структуру податкових надходжень – найбільш значущої дохідної частини Зведеного бюджету України (у 2009 році, наприклад, частка

податкових надходжень у доходах зведеного бюджету України складала 76,23%, табл.3).

Таблиця 3. Структура податкових надходжень Зведеного бюджету України за 2002-2009 роки*

Рік	2002		2003		2004		2005	
Одиниця вимірювання	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Податкові надходження	45392,52	100,00	54321,00	100,00	63161,72	100,00	98065,17	100,00
Податок на прибуток підприємств	9398,28		13237,24		16161,73		23464,00	
Податок з доходів фізичних осіб	10823,94	74,23	13521,32	72,45	13213,29	73,00	17325,22	76,06
ПДВ	13471,19		12598,09		16733,54		33803,77	
Інші податкові надходження	11699,11	25,77	14964,36	27,55	17053,16	27,00	23472,18	23,94
Рік	2006		2007		2008		2009	
Одиниця вимірювання	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Податкові надходження	125743,09	100,00	161264,18	100,00	227164,84	100,00	208073,21	100,00
Податок на прибуток підприємств	26172,05		34407,21		47856,82		33048,03	
Податок з доходів фізичних осіб	22791,14	79,02	34782,07	79,73	45895,76	81,81	44485,27	77,92
ПДВ	50396,73		59382,81		92082,62		84596,66	
Інші податкові надходження	26383,17	20,98	32692,09	20,27	41329,65	18,19	45943,26	22,08

*Джерело: складено і розраховано автором за даними Міністерства фінансів України: [сайт]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=77440. – Назва з екрана.

Основними податковими надходженнями є надходження від податку на прибуток підприємств (ППП), податку з доходів фізичних осіб (ПДФО) та податку на додану вартість (ПДВ).

Основними напрямками реформування податку на прибуток підприємств є поступове зниження ставки податку на прибуток підприємств до 20 відсотків (2011р. – 25%; 2012р. – 24%; 2013р. – 22%; 2014р. – 20%) за рахунок скасування необ'єктованих податкових пільг, здійснення певних компенсаційних заходів; визначення у законодавстві щодо оподаткування прибутку підприємства принципу нарахування та відповідності доходів і витрат, згідно з яким визначається фінансовий результат діяльності підприємства в системі бухгалтерського обліку; удосконалення порядку амортизації – запровадження всіх п'яти методів нарахування амортизації (у т.ч. прискороної) та розподіл основних засобів за 16 групами; удосконалення окремих положень податкового законодавства з метою врегулювання проблемних питань, що виникають під час нарахування та сплати податку філіями підприємств, тобто окремий облік за відокремленими підрозділами та сплата податку за їх місцезнаходженням разом із збереженням консолідованої сплати; надання спеціальних інвестиційних пільг у вигляді податкових канікул для новостворених підприємств; запровадження механізму "звичайних цін", що

сприятиме коректному відображенню господарських операцій, вирівнювання податкового навантаження на суб'єктів господарювання, які провадять діяльність на ринку фінансових послуг, зокрема шляхом переведення страховиків на оподаткування прибутку за загальними правилами із збереженням комбінованої системи сплати податку на три роки тощо.

Фундаментальною проблемою при формуванні системи оподаткування доходів фізичних осіб є вирішення питання щодо того, яким має бути підхід до оподаткування доходів, отриманих з різних джерел (шведлярний, глобальний чи змішаний) [1]. Набув широкого застосування роздільний підхід оподаткування, який забезпечує диференційоване оподаткування доходів від праці (заробітна плата, пенсія, різні виплати) і доходів від капіталу (проценти, дивіденди, рента, роялі тощо). Згідно із Законом України "Про податок з доходів фізичних осіб" платниками податку є: резидент, який отримує як доходи з джерелом їх походження з території України, так і іноземні доходи; нерезидент, який отримує доходи з джерелом їх походження з території України. Згідно із проектом Податкового кодексу платниками податку є: фізична особа – резидент, яка отримує доходи як з джерела їх походження в Україні, так і іноземні доходи; фізична особа – нерезидент, яка отримує доходи з джерела їх походження в Україні; податковий

агент. Об'єктом оподаткування резидента є: загальний місячний оподатковуваний дохід; чистий річний оподатковуваний дохід, який визначається шляхом зменшення загального річного оподаткованого доходу на суму податкового кредиту такого звітного року; доходи з джерелом їх походження з України, які підлягають кінцевому оподаткуванню при їх виплаті; іноземні доходи. Реформування податку з доходів фізичних осіб здійснюватиметься за такими напрямками: зниження до 5% ставки податку з дивідендів та доходів від продажу рухомого майна; запровадження ставки податку 15% з вигащів як у державну, так і недержавну грошову лотерею; звільнення від оподаткування один раз на рік доходів з продажу рухомого (машин, мотоциклів) та нерухомого майна без обмежень за площею, у т.ч. зе-

мельної ділянки за нормами, визначеними Земельним Кодексом України, встановлення нульової ставки податку для успадкованих сум, знецінених грошових заощаджень, скасування вимоги щодо права платника податку на податкову соціальну пільгу при звільненні від оподаткування нецільової благодійної допомоги, запровадження 100-відсоткової податкової соціальної пільги батькам, які мають двох та більше дітей, запровадження системи оподаткування тощо. Основним напрямком реформування податку на додану вартість є поступове зниження ставки податку до 17% (2011 р. – 20%; 2012 р. – 19%; 2013 р. – 18%; 2014 р. – 17%).

Загальна структурна динаміка вище вказаних податків у податкових надходженнях є такою (рис.2).

Рис. 2. Структура податкових надходжень до Зведеного бюджету України*

*Джерело: складено і розраховано автором за даними Міністерства фінансів України: [сайт]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=77440. – Назва з екрана.

Отже, сума ППП, ПДВ і ПДФО складає в середньому за 2002–2009 роки 76,77% . З 2003 року по 2009 рік спостерігався ріст частки цих податків у розмірі усіх податкових надходжень, а саме частка ППП, ПДВ і ПДФО зросла з 72,45% у 2003 до 81,81% у 2008 році, тобто на 9,36%. Однак, досить значний відсоток за-

ймають й інші види податкових надходжень – 23,23% в середньому за період 2002–2009 років. Якщо проаналізувати структуру кожного із бюджетоформуючих податків у податкових надходженнях до Зведеного бюджету України, то отримуємо такі дані (рис.3).

Таблиця 4. Види податків у структурі податкових надходжень*

Рік	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Податок на прибуток підприємств, %	20,70	24,37	25,59	23,93	20,81	21,34	21,07	15,88
Податок з доходів фізичних осіб, %	23,85	24,89	20,92	17,67	18,13	21,57	20,20	21,38
ПДВ, %	29,68	23,19	26,49	34,47	40,08	36,82	40,54	40,66

*Джерело: складено і розраховано автором за даними Міністерства фінансів України: [сайт]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=77440. – Назва з екрана.

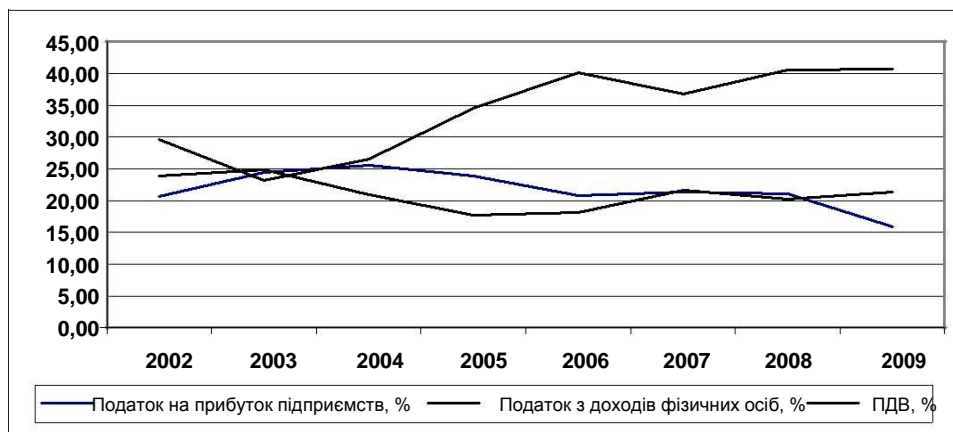

Рис.3. Динаміка часток ППП, ПДФО та ПДВ у 2002–2009 рр.*

*Джерело: складено і розраховано автором за даними Міністерства фінансів України: [сайт]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=77440. – Назва з екрана.

Проаналізувавши наявні статистичні дані, здійснимо середньостроковий прогноз податкових надходжень до Зведеного бюджету України.

Таблиця 5. Розмір номінального ВВП у 2002-2014 роках, млн грн*

Роки	ВВП, млн грн
2002	225810
2003	267344
2004	345113
2005	441452
2006	544153
2007	720731
2008	948056
2009	914720
2010*	1083100
2011*	1264000
2012*	1475500
2013*	1691700
2014*	1948000

*Джерело: складено автором на основі даних Міністерства економіки України: [сайт]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=78203&cat_id=78198. – Назва з екрана.

Для прогнозування розміру податкових надходжень скористаємось методом лінійної регресії. При кореляційному аналізі залежності між показником ВВП та податковими надходженнями на базі статистичних даних табл. 3 та табл.5 отримуємо, що кореляція між цими показниками 0,99. Користуючись даними табл. 5, а саме прогнозом розміру ВВП на 2010–2014 рр., та побудова-ною моделлю, отримуємо такий прогноз податкових надходжень у 2010–2014 роках.

Таблиця 6. Прогноз податкових надходжень у 2010–2014 рр.*

Роки	Податкові надходження, млн грн
2010	255467,255
2011	300523,295
2012	353200,755
2013	407048,824
2014	470884,441

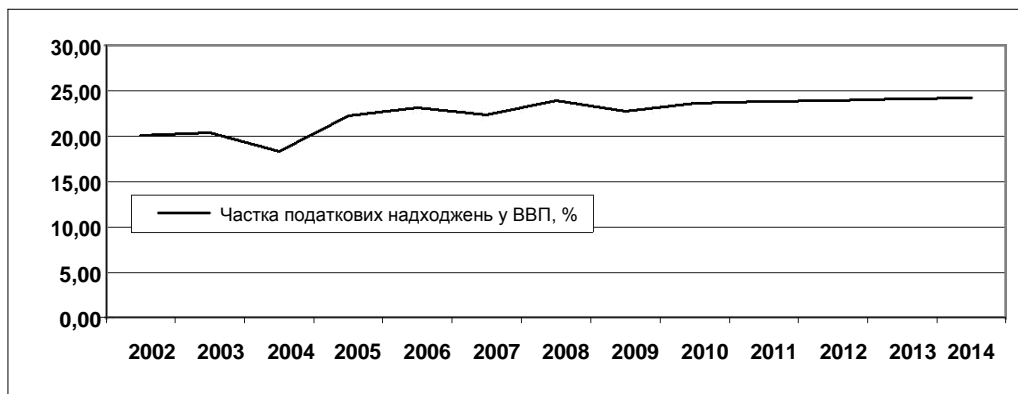
*Джерело: розрахунки автора.

Якщо проаналізувати частку податкових надходжень до Зведеного бюджету і ВВП України (фактичні та прогнозні), то отримуємо такі дані (рис.5).

Таблиця 7. Частка податкових надходжень до Зведеного бюджету і ВВП України (фактичні та прогнозні дані)*

Роки	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Частка податкових надходжень у ВВП, %	20,10	20,32	18,30	22,21	23,11	22,38	23,96	22,75	23,59	23,78	23,94	24,06	24,17

*Джерело: складено і розраховано автором за даними Міністерства фінансів України: [сайт]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=77440. – Назва з екрана.

Рис.5. Частка податкових надходжень у ВВП*

*Джерело: складено і розраховано автором за даними Міністерства фінансів України: [сайт]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=77440. – Назва з екрана.

У зв'язку з тенденцією зростання частки податкових надходжень у доходах Зведеного бюджету України і у ВВП в цілому, необхідно вплив бюджетоформуєчих податків у проекті Податкового кодексу врахувати з ме-

тою здійснення відповідних компенсаційних заходів. Враховуючи прогноз податкових надходжень на 2010-2014 рр., обчислимо частку ППП, ПДВ та ПДФО у загальному розмірі податкових надходжень.

Таблиця 7. Частка ППП, ПДВ та ПДФО у загальному розмірі прогнозованих податкових надходжень*

Роки	ППП, %	ПДВ, %	ПДФО, %
2010	19,84	41,25	21,64
2011	19,72	41,85	21,48
2012	19,61	42,36	21,35
2013	19,54	42,75	21,25
2014	19,47	43,09	21,16

*Джерело: розрахунки автора.

Таблиця свідчить, що протягом наступних 4 роки частка ППП у податкових надходженнях в умовах Податко-

вого кодексу зменшиться на 0,37%, частка ПДВ зросте на 1,84%, а частка ПДФО зменшиться 0,48%. Отже, за-

галою частка цих трьох податків у податкових надходженнях із 2010 до 2014 рр. зростає на 0,99% і становитиме 83,72%. Бюджетоформуючі податки є вагомими у податкових надходженнях до Зведеного бюджету України. Якщо розглянути проект Податкового кодексу, то у ньому основні зміни стосуються зменшення ставок ППП та ПДВ. Наприклад, пропонується зменшити ставку ПДВ із 20% до 17% протягом 2011–2014 років у такий спосіб.

Таблиця 8. Зменшення ставки ПДВ протягом 2011–2014 рр.*

Рік	2011	2012	2013	2014
Ставка ПДВ, %	20	19	18	17

*Джерело: розрахунки автора

Припустимо, що розмір ставки ПДВ у 2011-2014 роках встановлено на вказаному рівні, а ставки та розміри оподаткування за іншими податками залишились незмінними. Тоді за такого припущення розмір ПДВ та податкових надходжень такий.

Таблиця 9. Прогнозовані обсяги ПДВ та податкових надходжень такий за умови зменшення ставки ПДВ із 20% до 17% протягом 2011–2014 рр.*

Рік	ПДВ, млн грн	Податкові надходження, млн грн
2011	125782,2	300523,3
2012	142145,3	345719,4
2013	156600,8	389648,7
2014	172461,6	440450

*Джерело: розрахунки автора

Порівнюючи із вище отриманими прогнозними даними, бачимо, що зменшення ставки оподаткування ПДВ на 3% протягом 2011–2014 років призведе до зменшення надходжень від цього податку на 15% у

2014 році, на 10% у 2013, на 5% – у 2012. Розмір податкових надходжень до зведеного бюджету у зв'язку з цим у 2011-2014 роках зменшиться таким чином.

Таблиця 10. Прогнозований розмір податкових надходжень до зведеного бюджету у 2011-2014 рр.*

Рік	2011	2012	2013	2014
Частка, на яку зменшаться податкові надходження від запровадження ставок ПДВ, %	0,00	2,12	4,27	6,46

*Джерело: власні розрахунки автора

Тобто зменшення розміру ставки оподаткування ПДВ на 1% викликає зменшення податкових надходжень до зведеного бюджету в середньому на 2,13%. Підрахуємо тепер вплив зменшення ставки ППП у 2011-2014 роках. Припустимо, що розмір ставки оподаткуван-

ня у 2011-2014 роках знижено на 1% порівняно із існуючим, а ставки та розміри оподаткування за іншими податками залишились незмінними. Тоді за такого припущення розмір ППП та податкових надходжень такий.

Таблиця 11. Прогнозований розмір ППП та податкових надходжень*

Рік	ППП, млн грн	Податкові надходження, млн грн
2011	56879,45	298153,3
2012	66502,2	350429,8
2013	76338,79	403868
2014	87999,83	467217,8

*Джерело: розрахунки автора

Користуючись цими даними, отримуємо, що зменшення ставки податку з прибутку підприємств на 1% призведе до зменшення розміру податкових надходжень до зведеного бюджету в середньому за 2011-2014 рік на 0,78%.

Статистичний зв'язок між розмірами ВВП та основними трьома видами податків відображає така кроскореляційна матриця, що має вигляд.

Таблиця 12. Статистичний зв'язок між розмірами ВВП та основними трьома видами податків*

	PPP	PDV	PDFO
PPP	1,000000	0,948810	0,931361
PDV	0,948810	1,000000	0,981711
PDFO	0,931361	0,981711	1,000000

*Джерело: розрахунки автора

Найвищою є кореляція між показниками ПДВ і ПДФО – 0,98. З меншим рівнем корелюють ППП та ПДВ – 0,95 та ППП і ПДФО – 0,93. Дослідимо кореляцію між темпами приросту цих основних податків. За період 2003-2009 років вони досягнули таких значень.

Таблиця 13. Кореляція між показниками основних податків*

	Темпи приросту відносно попереднього року		
	податку на прибуток підприємств (T_PPP)	ПДВ (T_PD V)	ПДФО (T_PDFO)
2003	1,41	0,94	1,25
2004	1,22	1,33	0,98
2005	1,45	2,02	1,31
2006	1,12	1,49	1,32
2007	1,31	1,18	1,53
2008	1,39	1,55	1,32
2009	0,69	0,92	0,97

*Джерело: розрахунки автора

Таблиця 14. Кроскореляційна матриця залежностей між цими показниками*

	T_PPP	T_PDV	T_PDFO
T_PPP	1,000000	0,504457	0,611187
T_PDV	0,504457	1,000000	0,309002
T_PDFO	0,611187	0,309002	1,000000

*Джерело: розрахунки автора

Отримані результати показують, що статистичний зв'язок існує між темпами приросту ППП та ПДФО – 0,61 і ППП та ПДВ – 0,50. Приріст ПДВ в Україні сильно залежить від зміни обсягів виробництва власної продукції.

В Україні останніми роками спостерігається збільшення частки податкових (ППП, ПДВ і ПДФО) надходжень у доходах Зведеного бюджету України. Від ефективності майбутніх і нині діючих податкових інструментів залежить успіх реалізації програм ефективної дер-

жави і конкурентоспроможної економіки, що сприятиме зростанню податкових надходжень, удосконаленню системи оподаткування, забезпеченню добровільної сплати платникам податків податкових платежів у повному обсязі.

1. Соколовська А. М. Основи теорії податків: Навчальний посібник [Текст] / Соколовська А.М. – К.: 2010. – 326 с.

Надійшла до редколегії 22 . 1 2 . 11

